
Od redakcji : profesor Bolesław J. Gawecki

Studia Philosophiae Christianae 4/1, 5-22

1968

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Od Redakcji

PROFESOR BOLESŁAW J. GAWECKI

Komitet Redakcyjny „*Studia Philosophiae Christianae*” pragnie wyrazić swoje głębokie uznanie dla ponad 50-letniej twórczej działalności naukowej Profesora B. J. Gaweckiego¹. Wobec trudności dokonania pełnej charakterystyki osoby i wieloletniej twórczości Profesora niniejsze skromne „homagium” ograniczone zostanie do podania najważniejszych faktów z dotychczasowego okresu Jego życia, aby na ich tle dokonać próby przedstawienia w zarysie Jego wkładu w rozwój polskiej myśli naukowej i filozoficznej. Będzie to zgodne z wyrażoną przed przeszło 30 laty („*Współczesne zadania filozofii*” 1936) opinią prof. Gaweckiego, że system filozoficzny myśliciela, będący rezultatem całego jego doświadczenia, powinien być badany i oceniany w związku z osobowością jego twórcy i w związku ze środowiskiem, w którym powstał.

Bolesław Józef Gawecki, syn Waleriana, inżyniera kolejowego i Kornelii z Sokotowskich, urodził się dnia 15 października 1889 w Spirowie (obecnie ZSRR, Kalininskaja obłast'). W roku 1897 rodzina Gaweckich powróciła do Polski i zamieszkała w Sosnowcu, gdzie Bolesław rozpoczął naukę w rządowej szkole realnej po uprzednim przygotowaniu domowym. W r. 1905 za udział w tzw.

¹ Niniejszy zarys działalności Prof. Gaweckiego wraz z wykazem publikacji opracował Szczepan W. Ślaga.

strajku szkolnym zostaje wydalony ze szkoły i przenosi się do Krakowa do szkoły realnej, którą ukończył w 1908 r., otrzymując świadectwo dojrzałości z odznaczeniem. W roku następnym zdaje egzamin uzupełniający w Gimnazjum im. Sobieskiego w Krakowie.

Studia uniwersyteckie w zakresie matematyki, fizyki i filozofii rozpoczyna w 1908/9 w Monachium, a następnie kontynuuje je na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie (m. in. u prof. Heinricha i Natanson), gdzie z początkiem 1914 r., po zdaniu egzaminów ścisłych, otrzymuje tytuł doktora filozofii na podstawie przedstawionej rozprawy pt. „Kauzalizm i funkcjonalizm w fizyce”. Już w tym roku ukazuje się pierwszy artykuł Gaweckiego o filozofii, następnie o wartości nauki i granicach jej stosowalności, o stosunku fizyki do filozofii i inne. Wartość nauki polega według Gaweckiego nie na tym, że wykrywa pojedyncze fakty, ale że znajduje związki pomiędzy faktami, tworząc możliwie jasne i proste konstrukcje pojęciowe. Nauka, a podobnie i filozofia, zaspokaja instynkt poznawczy człowieka, potrzebę natury ludzkiej rozumienia świata, oraz umożliwia orientację w świecie i skuteczne działanie.

Studia w zakresie nauk fizykalnych zaważyły w ogromnej mierze na całej działalności naukowej i filozoficznej Prof. Gaweckiego. We wspomnianej rozprawie doktorskiej, która ukazała się drukiem w r. 1923 w Kwartalniku Filozoficznym, autor przyznaje, częściowo za Hume'm, że pojmowanie związku przyczynowego jako związku koniecznego nie ma uzasadnienia w doświadczeniu, jednak przeciw E. Machowi dowodzi, że w fizyce w zakresie pewnej grupy zależności ilościowych, wyrażonych przez równania zjawisk nieodwracalnych, nie można zastąpić pojęcia przyczynowości przez pojęcie funkcji matematycznej. Innymi słowy, nie można zgodzić się jedynie na funkcjonalną interpretację związków między zjawiskami fizycznymi.

Lata 1915—1930 to dla Prof. Gaweckiego przede wszystkim okres pracy zawodowej jako nauczyciela i dyrektora szkół średnich, najpierw w Siedlcach, a od 1918 w Warszawie, potem jako instruktora ministerialnego w dziedzinie nauczania fizyki i propeutyki filozofii w szkołach ogólnokształcących. Przez cały ten

okres troszczy się o podniesienie poziomu nauczania tych przedmiotów, organizując Centralną Pracownię Dydaktyczną, przewodnicząc Komisji Doradczej, opracowując przy współudziale tej Komisji wydawnictwa metodyczne, m. in. znane „Poradniki”, biorąc udział w kursach, zjazdach i konferencjach, oraz pomagając w urządzaniu pracowni szkolnych i udzielając porad nauczycielom. Działalność dydaktyczna i organizacyjna Profesora Gaweckiego, szczególnie w zakresie filozofii, okazała się później bardzo owocna w skutkach.

Poza spełnianiem tych rozległych i wymagających wiele trudu obowiązków zawodowo-społecznych, Gawecki zajmuje się stale pracą naukową, należąc do różnych towarzystw naukowych, wygłaszając odczyty i publikując rozprawy. Z tego okresu pochodzą m. in. prace: o filozofii teoretycznej B. Prusa, o nadużywaniu fizyki w filozofii i filozofii w fizyce, o propozycji prof. Kotarbińskiego usunięcia terminu „filozofia” itp., o poglądach L. Brunschvicga, C. J. Ducasse’a i innych, o mesjanizmie polskim i o filozofii przyrody. Ta ostatnia dyscyplina, rozumiana jako ogólna synteza oparta na wynikach nauk przyrodniczych według Gaweckiego nie jest nauką, lecz ma charakter metafizyczny i to w szczególnym sensie tego słowa. Do nauk filozoficznych należy krytyka podstawowych pojęć i założeń nauk przyrodniczych, a więc tzw. filozofia przyrodznawstwa, rozumiana jako część teorii wiedzy. Koncepcje teoretyczne danej nauki — jak dowodzi w rozprawie „Makrokosmos i mikrokosmos” — nie mają na celu dociekania istoty rzeczy i ostatecznych przyczyn, nie kuszą się o wierne odtworzenie rzeczywistości, gdyż jest to nieosiągalne, lecz odkrywają i opisują związki pomiędzy wielkościami mierzalnymi. Dociekanie tego, co niedostępne dla bezpośredniego doświadczenia („Czy możemy zrozumieć świat jako ruch”) staje się metafizyką; nauka nie może zasadnie konstruować obrazów rzeczywistości, bo takie konstrukcje zawsze będą niezrozumiałe i niesprawdzalne; uczony może natomiast obserwować i opisywać ruchy oraz wszelkie zmiany i zależności empiryczne w świecie. Teorie odgrywają w nauce rolę pomocniczą i przemijają, gdy doświadczenie wykazuje ich nieadekwatność. Metafizyka — to dzie-

dzina hipotez niesprawdzalnych, nie należących przeto do nauki, a jednak niezbędnych do wykończenia poglądu na rzeczywistość. Taki zaś pogląd jest konieczną potrzebą, zwłaszcza dla człowieka, który osiągnął już pewien stopień rozwoju, zaspakajając jego głód poznawczy na danym etapie. Takie najogólniejsze poglądy na świat muszą się zmieniać w miarę rozszerzania się i pogłębiania doświadczenia ludzkiego.

Będąc sekretarzem Warszawskiego Instytutu Filozoficznego i redaktorem Biuletynu posiedzeń naukowych Instytutu, zainicjował Gawecki sekcję teorii poznania, której przewodniczył przez szereg lat. Przez pewien czas był także sekretarzem Redakcji „Przeglądu Filozoficznego”. Drugi Polski Zjazd Filozoficzny w Warszawie (1927 r.) powołuje Go na sekretarza generalnego i powierza Mu zredagowanie Księgi Pamiątkowej Zjazdu. Dużo czasu zajęło napisanie kilku podręczników: „Zasady mechaniki ogólnej” (1922), podręcznik fizyki pt. „Zdobytaj przyrodę!” (1935—36), „Propedeutyka filozofii” (1938); nadto przełożył (z prof. Kapuścińskim) „Fizykę” Westphala (1950).

W 1929 r. przebywa przez miesiąc w Paryżu w celach naukowych, a w r. 1930 bierze udział w Międzynarodowym Kongresie Filozoficznym w Oxfordzie. W tymże roku habilituje się na Uniwersytecie Jagiellońskim jako docent filozofii na podstawie rozprawy pt. „Stosunek czasowy przyczyny do skutku”, wydanej drukiem w Kwartalniku Filozoficznym (1928). W tej rozprawie Gawecki wykazuje bezpośredniość czasową następstwa skutku po przyczynie; uzasadnia tezę, że stadium końcowe zjawiska będącego przyczyną jest początkiem skutku. Stąd metoda przy czynowego ujmowania zjawisk fizycznych nieodwracalnych polega na tym, że za przyczynę zjawiska przyjmuje się inne zjawisko poprzedzające je bezpośrednio. Zgodnie z zasadami termodynamiki i zasadą zachowania energii skutek jest równoważny ilościowo swej przyczynie, a różny od niej jakościowo.

W okresie dziesięciolecia poprzedzającego drugą wojnę światową Prof. Gawecki wyklada w Uniwersytecie Jagiellońskim i wydaje drukiem wiele cennych prac z zakresu filozofii. Wyberzemy przykładowo pracę poświęconą konsekwencjom filo-

zoficznym indeterminizmu w fizyce współczesnej (1931), gdzie wskazuje na to, że wyniki badań fizykalnych otwierają nowe perspektywy doniosłe z punktu widzenia naukowego poglądu na świat i życie. Zbiegające się w człowieku zasady swobody i skrepowania, oceniane nie z ograniczonego punktu widzenia jednostki, lecz z wyższego poziomu, prowadzą do wniosku, że bezład ludzkich poczynań nie musi zakłócać ładu postulowanego w świecie ducha. Na poziomie etycznym wolność woli nie jest sprzeczna z panowaniem prawa moralnego, podobnie jak w fizyce istnienie praw przyrody da się pogodzić z nieokreślonością zachowania się elementów materialnych danej całości. Inne prace z tego okresu traktują o zastosowaniu indukcji i dedukcji w naukach przyrodniczych (1933), o właściwej roli logistyki (1933), (o niedopuszczalności mechanicznego przenoszenia właściwej naukom matematycznym metody aksjomatycznej na grunt filozofii, a także nauk realnych), o niedostatkach pozytywizmu (1933), o realizmie krytycznym i innych problemach gnoseologicznych. We „Współczesnych zadaniach filozofii” (1936) broni autor samoistności filozofii i jej metody. Przeciwwstawiając się neopozytywistom, dowodzi uprawnień swojskie — jak widzieliśmy — pojmowanej metafizyki i znaczenia filozofii dla życia. Szereg artykułów z lat 1918—1933 wydał Gawecki razem (12) w zbiorze pt. „Szkice filozoficzne”, Warszawa 1935.

W wielu wymienionych i innych pracach pochodzących z okresu międzywojennego, zwłaszcza zaś w „Zagadnieniach gnoseologii” (1939) Profesor Gawecki podejmuje próbę określenia swego stanowiska gnoseologicznego (teoriopoznawczego), opowiadając się przeciw realizmowi potocznemu i solipsyzmowi za realizmem krytycznym. Zgodnie z tym stanowiskiem utrzymuje, że istnieje świat niezależny od osobników poznających, a poznanie przedmiotów świata zewnętrznego dokonywa się przez współdziałanie czynnika zewnętrznego i wewnętrznego, obiektywnego i subiektywnego. Rzeczywistość przedstawia się nam w taki a nie inny sposób dzięki naszej strukturze psychofizycznej, zmysłom i układowi nerwowemu. Wskutek zastosowania aparatury przedłużającej nasze zmysły mamy do czynienia z „rzeczywistością”

jako konstrukcją pojęciową służącą do wykrywania stosunków obiektywnych. Pisząc „O realizmie krytycznym” (1938), „krytyczność” tego realizmu jako kierunku gnoseologii sprowadził Gawecki do następujących twierdzeń: a. świat rzeczy „w sobie” jest niezależny od podmiotu, b. nie wszystko przy doznawaniu postrzeżeń zależy od przedmiotu, c. złudzenie substancjalności cech jakościowych jest rezultatem biologicznego procesu przystosowania się podmiotu do bezjakościowego treściowo przedmiotu. Stanowisko realizmu krytycznego, opartego na interpretacji biologiczno-antropologicznej, uzasadniane będzie wielokrotnie i modyfikowane aż do nadania mu formy realizmu ewolucyjnego, której opracowaniu i doskonaleniu Prof. Gawecki poświęca najwięcej czasu do chwili obecnej.

Wybuch wojny zastaje Prof. Gaweckiego w Toruniu, gdzie w roku szk. 1938/39 pełnił obowiązki wizytatora średnich szkół ogólnokształcących. Okres okupacji hitlerowskiej spędza w Warszawie, ucząc w tajnych kompletach szkolnych i wykładając jako docent filozofii w tajnym Uniwersytecie Ziemi Zachodnich. W powstaniu warszawskim traci wszystko, m. in. prawie gotową do druku pracę pt. „Zagadnienie determinizmu” i zostaje w połowie września 1944 r. wywieziony do obozu w Pruszkowie, a stamtąd do Kłomnic koło Częstochowy. Po wypędzeniu Niemców przebywa przez pół roku w Częstochowie nauczając na Kursach Akademickich.

W roku akad. 1945/46 jako docent etatowy Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie wykłada przedmioty filozoficzne i prowadzi ćwiczenia. Otrzymuje w tym czasie dwie propozycje objęcia katedry filozofii w charakterze profesora nadzwyczajnego, mianowicie w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim i w Uniwersytecie Wrocławskim. Wybiera Wrocław, gdzie przez cztery lata wykłada filozofię według opracowanego przez siebie planu, oraz prowadzi seminaria. Oprócz wykładów na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Wrocławskiego, przeznaczonych częściowo także dla studentów Wydziału Nauk Przyrodniczych, prowadzi zajęcia z logiki na Wydziale Prawa, oraz wykłady z fizyki na Wydziale Lekarskim i na Politechnice Wrocławskiej.

Poza zajęciami naukowo-dydaktycznymi bierze czynny udział w pracy społecznej, m. in. zakładając Wrocławskie Towarzystwo Filozoficzne, którego został przewodniczącym. W r. 1947 Polska Akademia Umiejętności powołuje Prof. Gaweckiego na współpracownika Komisji Historii Filozofii Polskiej (później: Komisja Filozoficzna PAU). Jest też członkiem Towarzystwa Przyjaciół Ossolineum.

W pierwszym już roku pracy na katedrze wrocławskiej organizuje Zakład, opracowuje trzy skrypty: „Logika elementarna”, „Wstęp do filozofii”, „Zarys gnoseologii”; wygłasza odczyty tak radiowe jak i w ramach Powszechnych Wykładów Uniwersyteckich oraz współpracuje z czasopismem „Wiedza i Życie”. W tym czasie pisze m. in. o kształceniu charakteru o potrzebie filozofii, o polskiej filozofii romantycznej, o wyrażaniu myśli, o kryteriach prawdziwości, pojęciu nauki, o metodzie aksjomatycznej i metodach nauk przyrodniczych i humanistycznych, oraz sprawozdania, autoreferaty, recenzje i wspomnienia. W jednej z prac okresu wrocławskiego („Dwa oblicza filozofii”) Prof. Gawecki, po określeniu filozofii, wskazuje na to, że gnoseologia i epistemologia, jako dziedziny naukowe o intersubiektywnej sprawdzalności swych tez, są pomostem pomiędzy naukami szczegółowymi a swoiście rozumianą ontologią, mającą za zadanie syntezę nauk przyrodniczych i tworzenie światopoglądu, zgodnego ze stanem tych nauk i podlegającego — tak jak i one — ciągłym zmianom.

Postanawiając wrócić z żoną swoją Gabriellą do Warszawy, zrzeka się katedry we Wrocławiu, otrzymując od Ministra Szkół Wyższych i Nauki urlop płatny dla celów naukowych na rok akad. 1950/51, bez żadnych starań ze swej strony. Jeszcze dwukrotnie po ustąpieniu otrzymuje propozycje objęcia katedry fizyki na Politechnice Wrocławskiej i w nowo organizowanej Akademii Rolniczej. Propozycje te jednak odrzuca i w r. akad. 1951/52 obejmuje wykłady zleczone fizyki na Politechnice Warszawskiej, oraz w Wieczorowej Szkole Inżynierskiej. W tej ostatniej prowadzi wykłady przez trzy lata, a na Politechnice — przez cztery lata. W związku z masowymi egzaminami, pochła-

niającymi zbyt wiele czasu i wymagającymi znacznego wysiłku, rezygnuje z wykładów na obydwu Uczelniach, poświęcając się całkowicie własnej pracy twórczej, w szczególności zaś tłumaczeniu dzieł filozoficznych.

Z początkiem 1954 roku zawiera umowę z Państwowym Wydawnictwem Naukowym zobowiązując się do stałej współpracy w charakterze samodzielnego redaktora naukowego w Bibliotece Klasyków Filozofii i członka Komitetu Redakcyjnego tej Biblioteki. Wkrótce ukazują się przeważnie w ramach B. K. F. tłumaczenia Prof. Gaweckiego, zwłaszcza dwutomowe dzieło Locke'a „Rozważania dotyczące rozumu ludzkiego”, „Wybór pism” M. Smoluchowskiego (przekład z niemieckiego oryginału), opracowanie przekładów „Pism filozoficznych” Łomonosowa, Berkeleya „Traktatu o zasadach poznania ludzkiego”, „Elementów filozofii Newtona” Voltaire'a. Poza tłumaczeniem dzieł filozoficznych z różnych języków (włada w mowie i piśmie czterema językami obcymi) poświęca się Gawecki pracom redakcyjnym bio- i bibliograficznym, współpracując z „Polskim Słownikiem Biograficznym” i wydając książki m. in. o Hoene Wrońskim i W. M. Kozłowskim.

Od roku 1955 pracuje Gawecki w katedrze filozofii przyrody Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie prowadząc wykłady i zajęcia seminaryjne, oraz kierując pracami magisterskimi i doktorskimi. Jest również recenzentem prac dyplomowych z innych uczelni wyższych w Polsce. Na wniosek Akademii w 1957 r., po przedstawieniu przygotowanych przez profesorów T. Czeżowskiego, N. Łubnickiego i W. Wąsika recenzji o działalności naukowej Gaweckiego, Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego nadaje mu tytuł profesora zwyczajnego. W tym charakterze Profesor Gawecki pracuje na ATK do r. 1967, kiedy to w wieku lat 77 przechodzi na emeryturę.

W okresie pracy na ATK wydaje Gawecki, poza wspomnianymi pracami o charakterze bio- i bibliograficznym, tłumaczenie dwutomowego dzieła Jevonsa „Zasady nauki”, własną książkę „Przygotowanie do filozofii”, skrypty i liczne artykuły, np. o hipotezach w fizyce, o filozofii, o doktrynie nietzscheańskiej, o pol-

skich pozytywistach, o sensie życia, o dwóch współczesnych filozofiach rozwoju.

Lata te przyniosły również dalsze sprecyzowanie wspomnianych już poglądów Gaweckiego w zakresie gnoseologii, zwłaszcza wprowadzenie ewolucyjnego punktu widzenia do przyjmowanego przezeń realizmu krytycznego. W naszym poznawaniu stajemy wobec pewnej całości jako danej nam bezpośrednio stanowiącej punkt wyjścia wszelkich teorii i obrazów świata, ustosunkowujemy się do niej aktywnie i opisujemy jakościowo jako pewne zmieniające się „wyglądy” rzeczywistości bezjakościowej. Ewolucyjność realizmu krytycznego ujmuje Gawecki w twierdzenie: wygląd rzeczywistości zmienia się wraz ze zmianą organizacji psychofizycznej poznającego podmiotu. Innymi słowy, bezjakościowa rzeczywistość, istniejąc niezależnie od podmiotu poznającego, podlega własnym prawom rozwoju, natomiast świat jakościowy jest „wyglądem” (przejawem) tej bezjakościowej rzeczywistości, właściwym gatunkowi poznającemu i zmieniającym się w miarę ewolucji świata i w miarę stopniowego i powolnego rozwoju organów zmysłowych człowieka, układu nerwowego, sposobów odczuwania i reagowania, w ogóle całej organizacji psychosomatycznej. Wszystko, czemu się przypisuje cechy jakościowe, pewne jakości, istnieje zawsze łącznie z podmiotem zdolnym do postrzegania zmysłowego. Stąd w procesie poznawania świata rzeczywistego otrzymujemy wiedzę zbliżoną do prawdy, ale wiedzę względną, bo uzależnioną od warunków zewnętrznych i od organizacji podmiotu. Poglądy te nie prowadzą do idealizmu, gdyż Gawecki przyjmuje, że chociaż układ jakości, nieodłączny od rzeczy naszego otoczenia, jest związany podmiotem poznającym, jest jednak „wyglądem czegoś istniejącego poza nami substancjalnie”. A więc nie byt rzeczy, ale jedynie ich postać jakościowa jest uzależniona od podmiotu. Pełne przedstawienie poglądów gnoseologicznych wraz z ontologicznymi i etycznymi mieści się w „Filozofii rozwoju” wydanej w 1967 roku. Jest to zarys stanowiska filozoficznego autora, zarys osiągniętej przez niego syntezy.

W związku z przedstawionym rysem biograficznym i omó-

wioną działalnością naukową Prof. Gaweckiego rodzi się pytanie o Jego orientację ogólnofilozoficzną. Nie mogąc wdawać się tu w szczegółowe rozważania i dogłębne analizy Jego dzieł, należy stwierdzić ogólnie, że Gawecki reprezentuje ten typ uczonego i myśliciela, którego poglądów filozoficznych nie da się „wtłoczyć” w żaden z dotychczasowych systemów filozoficznych. Nie udaje się też skonstatować jakiegoś wyraźniejszego pokrewieństwa Jego poglądów z poglądami innych filozofów. Przy pierwszym, powierzchownym kontakcie z dziełami Gaweckiego czytelnik niekiedy skłonny jest posądzać autora „Filozofii rozwoju” o nastawienie pozytywistyczne. O tym, że tak nie jest, świadczyć może najlepiej jego własna wypowiedź („Polscy pozytywiści”, s. 14): „Byłem w Krakowie uczniem profesorów: Heinricha i Natansoną, ale nie stałem się pozytywistą. Nie dlatego, bym nie uważał za słuszne i pożyteczne uwolnienie nauki od nagromadzonych przez wieki antropomorfizmów i przesądów, lecz dlatego, że proponowane przez pozytywistów reformy w nauce uważałem za zbyt radykalne, a pozytywistyczne pojmowanie filozofii — za nie spełniające usprawiedliwionych aspiracji umysłu ludzkiego”. Nie jest też Gawecki marksistą, chociaż pewne tezy materializmu dialektycznego uważa za słuszne i wyraża nadzieję, że w przyszłości okaże się możliwa synteza marksizmu z kierunkami filozofii zachodniej. Inna znów wypowiedź dowodzi, że Prof. Gawecki nie jest zwolennikiem ani filozofii tradycyjnej, ani tomistycznej (tamże, s. 16): „Nie zaliczam się do zwolenników metafizyki tradycyjnej, wysnuwanej „odgórnie” z rzekomo absolutnie pewnych czy koniecznych zasad rozumowych; ale jestem zdania, że metafizyka (lepiej: ontologia, teoria bytu), inaczej pojęta, stanowi niezbędne ogniwo w filozoficznym poglądzie na świat, byleby nie chciała uchodzić za naukę w nowoczesnym rozumieniu terminu „nauka”. Uczni poznają zapewne coraz dokładniej strukturę świata, lecz treść twierdzeń naukowych jest i może być tylko więcej lub mniej prawdopodobna; zagadnienie zaś „istoty” czy „natury” bytu jest naukom całkowicie obce. Ale człowiekowi właściwe jest dążenie do wiedzy pełnej i do zrozumienia świata i życia. Dlatego usiłuje odgadywać i wierzyć tam, gdzie nie może wie-

dzieć”. Pewne hipotezy — jak stwierdza w jednym z wywiadów prasowych — dotyczące samej rzeczywistości, hipotezy niesprawdzalne w sensie naukowym, są niezbędnym uzupełnieniem poglądu na świat, jaki mogą dać nauki szczegółowe; metafizyka — to rdzeń ogólnego filozoficznego poglądu na świat, mimo, że nie jest nauką. Do tomizmu zbliża się Gawecki najbardziej w swych poglądach etycznych, określanych jako perfekcjonizm. Przez dążenie do doskonałości, wyrabianie poczucia obowiązkowości, przez pracę nad podnoszeniem moralności, dążenie do prawdy i dobra, urzeczywistnia się ideał sympatii, życzliwości i miłości powszechnej, wolności, pokoju i postępu w stosunkach międzyludzkich.

Genezę tak swoistego i oryginalnego stanowiska filozoficznego podaje Gawecki w Przedmowie do „Filozofii rozwoju” w następującym wyznaniu: „Żaden ze znanych mi współczesnych i dawniejszych kierunków filozoficznych nie odpowiada mi całkowicie, żaden też nie jest mi dostatecznie bliski, abym mógł się z nim solidaryzować pomimo pewnych zastrzeżeń i wątpliwości. Uznaję zresztą wielkie zalety niektórych stanowisk i nie sądzę, aby nawet najmniej dla mnie sympatyczne nie zawierało jakiegoś okrucha prawdy. Niejeden zwyczaj — wzorem Cyncerona — układać z podobnych okruchów (podług własnej oceny i wyboru) wielobarwną mozaikę, cieszącą oczy wielu. Ale eklektyzm zawsze był mi obcy. Od wczesnej młodości nosiłem się z myślą stworzenia własnego, oryginalnego poglądu na świat”. Urzeczywistnieniem tych zamiarów życiowych jest z pewnością edycja „Filozofii rozwoju”.

Wypada na zakończenie choćby jednym zdaniem podkreślić ogromną pracowitość, sumiennność i punktualność Profesora w wykonywaniu obowiązków zawodowych i społecznych. Przy ich spełnianiu odznacza się On wielką szlachetnością i prawością charakteru, taktem, równowagą ducha, bezinteresownością, kulturą w sposobie bycia i obcowania z ludźmi, zarówno ze swymi studentami, jak i współpracownikami. Słuchaczy licznych prelekcji i studentów uderzała, podobnie, jak przy lekturze Jego dzieł, jasność i przejrzystość wykładu, świeżość umysłu, oraz

wielka kultura słowa mówionego. Odczuwa to każdy, kto ma szczęście należeć do grona znajomych i przyjaciół Profesora Gaweckiego.

Komitet Redakcyjny

Wykaz publikacji Bolesława J. Gaweckiego

1. Kilka uwag o filozofii, *Którzy idziemy...* 2 (1914), nr 2—3, s. 6—29.
2. O wartości nauki, Warszawa 1918, s. 24.
3. Zasady mechaniki ogólnej, Lwów—Warszawa 1922, s. XII + 216.
4. Z powodu uwag prof. T. Kotarbińskiego o potrzebie zaniechania wyrazu „filozofia” itp. *Ruch Filozoficzny*, 6 (1922), nr 8—10, s. 113—115.
5. Czy możemy zrozumieć świat jako ruch?, *Przegląd Filozoficzny*, 25 (1922), z. 2, s. 228—242.
6. Pierwiastek filozoficzny w pedagogice, *Przegląd Pedagogiczny*, 41 (6) (1922), z. 4, s. 257—268.
7. O nadużyciu fizyki w filozofii i filozofii w fizyce, *Przegląd Filozoficzny*, 25 (1922), z. 4, s. 545—555.
8. Kauzalizm i funkcjonalizm w fizyce, *Kwartalnik Filozoficzny*, 1 (1923) z. 2, s. 204—232; z. 3, s. 336—361; z. 4, s. 487—507 (rozprawa doktorska).
9. Filozofia teoretyczna Bolesława Prusa, *Przegląd Warszawski*, 3 (1923), t. 1, nr 18, s. 346—359.
10. Sprawozdanie z wykładu wstępnego „O filozofii” wygłoszonego w Uniwersytecie Wileńskim przez T. Czeżowskiego, *Ruch Filozoficzny*, 8 (1924), nr 2—3, s. 28—29.
11. Marian Smoluchowski, O pojęciu przypadku i pochodzeniu praw fizyki opartych na prawdopodobieństwie (przekład z jęz. niemieckiego), *Wiadomości Matematyczne*, 27 (1923), z. 2, s. 1—26.
12. W dwóchsetną rocznicę urodzin Kanta (1724—1924), *Astrea*, 1 (1924), nr 1, s. 23—30.
13. Makrokosmos i mikrokosmos, *Astrea*, 1 (1924), nr 2, s. 140—151.
14. Biuletyn Posiedzeń Naukowych Warszawskiego Instytutu Filozoficznego (1923—24), nr 1. *Przegląd Filozoficzny*, 27 (1924), z. 3—4, s. 261—272. Zawiera m. in. autoreferaty Gaweckiego: Świat rzeczywisty a rzeczywistość, Stanowisko teorii poznania wśród nauk, Tezy tzw. realizmu materialistycznego, jako kierunku w teorii poznania.
15. K. Ajdukiewicz, Główne kierunki filozofii w wyjątkach z dzieł ich klasycznych przedstawicieli (sprawozdanie z książki), *Ruch Filozoficzny*, 9 (1925), nr 1—2, s. 6—9.
16. Z. Zawirski, Metoda aksjomatyczna a przyrodoznawstwo (sprawozdanie), *Przegląd Filozoficzny*, 28 (1925), z. 1—2, s. 110—114.

17. E. B. Titchener, Początki psychologii (sprawozdanie), *Sprawy Tow. Naucz. Szkół Śr. i Wyższ.* (T.N.S.W.), 44/9 (1925), nr 42, s. 678.
18. U Słowian, *Myśl Narodowa*, 6 (1926), nr 14, s. 220—221.
19. Biuletyn Posiedzeń Naukowych W. I. F. (1924—25), nr 3. Zawiera m. in. autoreferaty Gaweckiego: Aksjomatyzacja w fizyce. Pozytywizm relatywistyczny J. Petzoldta, Idealizm szkoły marburskiej a realizm krytyczny.
20. O filozofię narodową, *Myśl Narodowa*, 6 (1926), nr 16, s. 244—245.
21. F. Znaniecki, Przedmiot i zadania nauki o wiedzy (sprawozdanie), *Przegląd Filozoficzny*, 29 (1926), z. 1—2, s. 106—108.
22. Vlad. Dvornikowić, Pogledi u noviju poljsku filozofiju, (sprawozdanie) *Przegląd Filozoficzny*, 29 (1926), z. 1—2, s. 110—111.
23. L. Brunshvicg, L'expérience humaine et la Causalité physique, Paris 1922 (sprawozdanie), *Kwartalnik Filozoficzny*, 4 (1926), z. 3, s. 370—389.
24. J. Metallmann, Filozofia przyrody i teoria poznania A. N. Whiteheada, (sprawozdanie), *Przegląd Filozoficzny*, 29 (1927), z. 3—4, s. 245—255.
25. Co to jest filozofia przyrody? Księga Pamiątkowa ku czci prof. W. Heinricha, Kraków 1927, s. 31—42.
26. O polskim mesjanizmie, *Myśl Narodowa*, 7 (1927), nr 22, s. 406—408.
27. Wł. Natanson, Porządek Natury, Kraków 1928 (sprawozdanie), *Wszechświat*, Seria 2, t. 1 (1927), nr 3 (1677—1678), s. 12.
28. C. J. Ducasse, Causation and the Types of Necessity, Washington 1924 (sprawozdanie), *Kwartalnik Filozoficzny*, 5 (1928), z. 4, s. 501—509; 6 (1928), z. 1, s. 97—102.
29. Zagadnienie istoty filozofii w polskiej literaturze filozoficznej ostatniego dwudziestopięciolecia, *Przegląd Filozoficzny*, 30 (1927), z. 4, s. 344(92)—346(94).
30. Księga Pamiątkowa Drugiego Polskiego Zjazdu Filozoficznego w Warszawie, 1927 (redakcja), *Przegląd Filozoficzny*, 31 (1928), z. 1—2. Zawiera także autoreferat: O stosunku czasowym przyczyny do skutku, s. 168—169.
31. Ks. A. Krzeziński, W obronie świata transcendentnego, Poznań 1927 (sprawozdanie), *Przegląd Filozoficzny*, 31 (1928), z. 4, s. 397—398.
32. Z zaniedbanej dziedziny, *Myśl Narodowa*, 9 (1929), nr 49, s. 292—294.
33. Stosunek czasowy przyczyny do skutku, *Kwartalnik Filozoficzny*, 6 (1928), z. 3, s. 336—334; z. 4, s. 401—418 (rozprawa habilitacyjna). Osobna odbitka: Kraków 1928, s. 72.
34. Metafizyka a wiedza o świecie nieorganicznym (autoreferat), *Ruch Filozoficzny*, 11 (1928—29), s. 178—179.
35. Konsekwencje filozoficzne indeterminizmu w fizyce współczesnej (wykład habilitacyjny w Uniwersytecie Jagiellońskim), *Przegląd Filozoficzny*, 34 (1931), z. 1, s. 3—14.

36. Uwagi o filozofii Hoene Wrońskiego, *Myśl Narodowa*, 11 (1931), nr 28, s. 355—358; nr 29, s. 372—374.
37. Z filozofii pedagogiki, *Przegląd Pedagogiczny*, 51 (16), nr 30 (1932) s. 599—600.
38. Fizyka a rzeczywistość, *Fizyka i Chemia w Szkole*, nr 2 (1933) 62—70.
39. Niedostateczność pozytywizmu, *Myśl Narodowa*, 13 (1933), nr 13, s. 168—9.
40. Indukcja i dedukcja w badaniu zjawisk przyrody, *Mathesis Polska*, 8, nr 1—2, s. 7—25, odbitka: Warszawa 1933.
41. Pretensje logistyków, *Ruch Filozoficzny*, 12 (1930—31), s. 12—15. Zezsyt ten ukazał się dopiero w grudniu 1933.
42. Poradnik w Sprawach Nauczania..., R. 5, z. 1 (12), s. 3—65. Warszawa 1934. Zawiera opracowane przez B. Gaweckiego wskazówki dla nauczycieli propedeutyki filozofii.
43. Biblioteczka Filozoficzna (sprawozdanie z pierwszych 6-ciu tomików), *Przegląd Filozoficzny*, 37 (1934), z. 3, s. 306.
44. J. Mc Cunn, Kształcenie charakteru (sprawozdanie), *Przegląd Pedagogiczny*, 53 (1934), nr 18, s. 311.
45. Szkice filozoficzne, Warszawa 1935, s. 128. Z portretem Kanta. Zawiera zbiór dwunastu rozpraw i artykułów z lat 1918—1933.
46. Planck-Schrödinger, Zagadnienia współczesnej nauki, Eddington, Nowe oblicze Natury (sprawozdania), *Mathesis Polska*, t. 9, r. 9 (1934), nr 9—10.
47. O filozoficznych i antyfilozoficznych nieporozumieniach. Z powodu Kongresu Filozofii Naukowej w Paryżu, 1935, *Czas*, 87 (1935), nr 255, s. 5.
48. J. Metallmann, Determinizm nauk przyrodniczych, Kraków 1934 (sprawozdanie), *Kwartalnik Filozoficzny*, 12 (1935), z. 3, s. 305—309.
49. Pogląd na świat a wychowanie, *Kwartalnik Pedagogiczny*, 7 (1935), nr 4.
50. Zdobywaj przyrodę! Podręcznik fizyki, Warszawa, t. I, 1935, s. VI+264; t. II, 1936, s. VIII+414.
51. J. Jeans, Podróż w czasie i przestrzeni (przekład Through Space and Time, Cambridge 1934), Warszawa 1936, s. XII+236 (ilustr.). Ponownie wydana po wojnie.
52. Nauki ścisłe a metafizyka, *Przegląd Współczesny*, 15 (1936), nr 10 (174), s. 103—112. Streszczenie angielskie: *Organon*, 2 (1938), s. 274.
53. Współczesne zadania filozofii, *Droga*, 15 (1936), nr 10, s. 801—816. Streszczenie: *Przegląd Filozoficzny*, 39 (1936), z. 4, s. 360—365.
54. R. König, Vom Wesen der deutschen Universität, Berlin 1935 (sprawozdanie), *Nauka Polska*, 22 (1937), s. 357—359. Streszczenie francuskie: *Organon*, 2 (1938), s. 300—301.
55. K. Ajdukiewicz, Logiczne podstawy nauczania (Encyklopedia Wycho-

- wania, Warszawa 1934). Sprawozdanie, *Przegląd Filozoficzny*, 40 (1937), z. 3, s. 359—361.
56. Ideały kultury a prądy społeczne. Wypisy z dzieł myślicieli polskich XIX i XX w., w opracowaniu B. Suchodolskiego. Warszawa 1933 (sprawozdanie), *Ruch Filozoficzny*, 13 (1937), nr 5—10, s. 87—88.
57. O sprawdzaniu hipotez (autoreferat), *Ruch Filozoficzny*, 13 (1937), nr 5—10, s. 140.
58. O realizmie krytycznym, *Przegląd Filozoficzny*, 41 (1938), z. 2, s. 175—180.
59. Propedeutyka filozofii, Warszawa 1938, s. VIII+216. Z 8 portretami i 40 rysunkami w tekście. Słowniczek, indeks nazwisk.
60. Zagadnienia gnoseologii. Z portretem i życiorysem autora, Lwów 1939, s. 28. Licealna Biblioteczka Filozoficzna (pod red. dra Kuchty).
61. Pogląd na świat fizyki współczesnej. Z portretem autora. Lwów 1939. s. 38. Lwowska Biblioteczka Pedagogiczna, Nowa seria, 2.
62. Sprawozdanie z najnowszych zeszytów *Mind i Philosophy*, *Życie Nauki*, 1 (1946), nr 5, s. 401—402.
63. O kształceniu charakteru, *Wiedza i Życie*, 15 (1946), z. 4—5, s. 362—367.
64. O potrzebie filozofii, *Wiedza i Życie*, 15 (1946), z. 6, s. 535—543.
65. Próba interpretacji zasad polskiej filozofii romantycznej w terminach nauki współczesnej (w. XX). Odbicie ze Sprawozdań Polskiej Akademii Umiejętności, 47 (1946), nr 6, s. 202—205.
66. O wyrażaniu myśli, *Wiedza i Życie*, 15 (1946), z. 8, s. 785—793.
67. Kryteria prawdziwości, *Wiedza i Życie*, 16 (1947), z. 1—2, s. 67—74.
68. Pojęcie nauki, *Wiedza i Życie*, 16 (1947), z. 5, s. 415—422.
69. Metoda nauk przyrodniczych, *Wiedza i Życie*, 16 (1947), z. 6, s. 511—519.
70. Metoda aksjomatyczna. Metody nauk humanistycznych, *Wiedza i Życie*, 16 (1947), z. 9, s. 705—712.
71. W sprawie filozofii polskiej, *Nauka Polska*, 25 (1947), s. 568—571.
72. Dwa oblicza filozofii, *Nauka i Sztuka*, r. 4, t. 8 (1948), s. 34—58.
73. Pięćdziesiąt lat filozofii w Krakowie, *Przegląd Filozoficzny*, 44 (1948), z. 1—3, s. 26—37. Streszczenie ang. s. 284.
74. Zygmunt Zawirski (1882—1948), *Przegląd Filozoficzny*, 44 (1948), z. 4, 436—443.
75. N. Bobbio, The Philosophy od Decadentism. A Study in Existentialism (sprawozdanie). *Ruch Filozoficzny*, t. 17 (1949—1950) nr 1—3, s. 23—24.
76. O przedmiocie poznania (autoreferat), *Ruch Filozoficzny*, t. 17, nr 1—3, s. 51—52.
77. Zeszyty Filozoficzne Lenina, (autoreferat), *Ruch Filozoficzny*, t. 17, nr 4, s. 168—169.
78. Fizyka i jej zastosowania w życiu codziennym. Podręcznik (przy

- współdziałale inż. chem. G. Gaweckiej), Warszawa 1939. Wyd. 2-e popr. Wrocław — Warszawa 1950.
79. W. Westphal, Fizyka, cz. I (Podręcznik uniwersytecki, przekład przy współdziałale prof. dra Wł. Kapuścińskiego), Warszawa 1950. s. XII + 353. PZWS.
 80. John Locke, Rozważania dotyczące rozumu ludzkiego, O właściwym używaniu rozumu. Przekład z jęz. angielskiego, przejrzany przez Cz. Znamierowskiego. Warszawa 1955. Tom I, s. XII + 574; tom II, s. 644. P. W. N. Biblioteka Klasyków Filozofii.
 81. Marian Smoluchowski, Wybór pism filozoficznych (przekład z jęz. niemieckiego siedmiu rozpraw z dziedziny fizyki). Warszawa 1956. P. W. N.
 82. M. Łomonosow, Pisma filozoficzne, 2 tomy (opracowanie przekładu z jęz. rosyjskiego i łaciny, przy współdziałale I. Złotowskiego). Warszawa 1956. B. K. F.
 83. G. Berkeley, Traktat o zasadach poznania ludzkiego (opracowanie przekładu), Warszawa 1956, B. K. F.
 84. Voltaire, Elementy filozofii Newtona (opracowanie przekładu z jęz. francuskiego i skorygowanie przypisów), Warszawa 1956, B. K. F.
 85. Czy naród może mieć własną filozofię?, *Przegląd Polski i Obcy*, 1 (1957), nr 6—7, s. 104—109.
 86. Mesjanizm polski a filozofia absolutna, *Przegląd Polski i Obcy*, 1 (1957), nr 8—9, s. 94—99.
 87. Założyciel pozytywizmu August Comte. W setną rocznicę zgonu, *Problemy*, 14 (1958), nr 1 (142), s. 2—6.
 88. O Hoene Wrońskim, *Przegląd Polski i Obcy*, 2 (1958), nr 1—2, s. 94—100.
 89. Systemat Trentowskiego, *Przegląd Polski i Obcy*, 2 (1958), nr 3, s. 78—83.
 90. Władysław Heinrich (1869—1957), *Ruch Filozoficzny*, 18 (1958), nr 1—3, s. 2—10.
 91. Wroński i o Wrońskim. Katalog prac filozoficznych Hoene Wrońskiego oraz literatury dotyczącej jego osoby i filozofii. P. A. N. Komitet Filozoficzny. Monografie bibliograficzne nr 1. Warszawa 1958, s. 164.
 92. Jan Śniadecki, Pisma filozoficzne (opracowanie tekstu), Warszawa 1958. B. K. F. (Przekład z jęz. francuskiego:) Uwagi na temat ustępów wątpliwych, dotyczących historii Polski i jej spraw... (w związku z książką Villersa, 1804), t. 2, s. 12—27.
 93. Zarys realizmu ewolucyjnego, *Studia Filozoficzne*, (1958), nr 5 (8), s. 81—100.
 94. O hipotezach w fizyce, *Roczniki Filozoficzne*, 6 (1958), z. 3, s. 147—156. Lublin 1959.

95. Gołuchowski Józef, Polski Słownik Biograficzny, z. 37, s. 262—264.
96. Juliusza Słowackiego spirytualistyczna koncepcja Kosmosu, *Życie i Myśl*, 1959, nr 7—8.
97. Nauka o administrowaniu i jej miejsce w klasyfikacji nauk, *Biuletyn Tow. Naukowego Organizacji i Kierownictwa*, 1960, nr 1 (27), s. 1—3.
98. Władysław Mieczysław Kozłowski (1958—1935), *Ruch Filozoficzny*, 19 (1959—60), nr 3—4, s. 146—150.
99. Zasada przyczynowości i prawa przyczynowe (autoreferat), *Ruch Filozoficzny*, 19 (1960), nr 3—4, s. 180.
100. Realizm ewolucyjny, W: Charakteria. Rozprawy filozoficzne złożone w darze Władysławowi Tatarkiewiczowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin, Warszawa 1960, s. 85—95.
101. Energetyczna koncepcja administracji, *Biuletyn Tow. Naukowego Organizacji i Kierownictwa*, 1960, nr 10 (36), s. 13—20. Poz. 97 i 101 cytowano w czasopismach francuskich i włoskich.
102. W. St. Jevons, Zasady nauki. Traktat o logice i metodzie naukowej (przekład łącznie z M. Choynowskim i opracowanie), Warszawa 1960, P. W. N. Tom I, s. 674, t. II, s. 639. Gawecki napisał też wstęp pt. W. St. Jevons (1835—1882).
103. Sens życia, *Życie i Myśl*, 11 (1961), nr 7—8, s. 5—20.
104. Heinrich, Władysław, Polski Słownik Biograficzny, z. 42, s. 349—350.
105. Władysław Mieczysław Kozłowski (1858—1935). Ossolineum, Wrocław—Warszawa—Kraków 1961, s. 80 (życiorys i bibliografia).
106. Hoene Wroński, J. M., Polski Słownik Biograficzny, z. 43 s. 558—560.
107. Fizyka a ontologia, *Życie i Myśl*, 12 (1962), nr 7—8, s. 70—76.
108. Ogólny wstęp do filozofii, Warszawa 1962, s. 109. Skrypt powielony.
109. O sensie życia, *Collectanea Theologica*, 33 (1962), fasc. 1—4, s. 219—225.
110. Śp. Wiktor Wąsik, *Studia Theologica Varsoviensia*, 1 (1963), nr 1. s. 305—310.
111. Przygotowanie do filozofii. Z 4 portretami. Warszawa 1964, Pax, s. 160.
112. O filozofii. Z fotografią autora, *Życie i Myśl*, (1965), nr 9, s. 1—10.
113. A. L. Mackay, J. D. Bernal, Nauka o nauce (przekład, referat i podsumowanie dyskusji na Sympozjum w ATK), *Życie i Myśl*, 16 (1966), nr 4, s. 39—46, 55—8, 66—68.
114. Zgubna doktryna nietzscheańska, *Studia Philosophiae Christianae*, 1 (1965), nr 1, s. 7—16.
115. Revue Internationale de Philosophie (sprawozdanie z zeszytu poświęconego Nietzschemu), *Studia Philosophiae Christianae*, 1 (1965), nr 2, s. 271—274.

116. Jevons, W. St., Słownik Filozofów, Warszawa 1966, t. I, s. 274—275.
117. Polscy pozytywiści, *Studia Philosophiae Christianae*, 2 (1966), nr 1, s. 7—27.
118. Dwie współczesne filozofie rozwoju, *Życie i Myśl*, 1967, nr 2, s. 1—18.
119. Filozofia rozwoju. Zarys stanowiska filozoficznego, Warszawa 1967, Pax, s. 207. Spis prac autora z zakresu filozofii.